

TYT TÜRKÇE · ÜNİTE 12 / 12 · DİL BİLGİSİ, YAZIM VE NOKTALAMA

Fiilimsiler ve Ögeler: TYT Hap Bilgi

ÖSYM 2018-2026 arasında bu üniteden **18 soru** sordu: on ikisi cümlelerin ögeleri, beşi fiilimsiler, biri cümle türü. Öge sorularının yedisi dizilişi soruyor: "Bu cümledeki ögelerin doğru sıralanışı hangisidir?"

Notlar fiilimsilerle başlıyor, çünkü uzun öge öbeklerinin çoğu bir fiilimsiyle kurulur. Fiilde çatı ve anlatım bozuklukları 2018-2026 TYT'lerinde sorulmadı ama ögeleri sağlam bilmeyi gerektiriyor; sonda kısa notlar hâlinde.

Bu ünite

18 çıkmış soru (2018-2026)

bu bloktan yılda ~8 soru
18 ÖSYM tuzağı

① ÖSYM bu üniteden ne sordu?

18 sorunun 12'si tek konudan geldi: Cümlelerin ögeleri.

Cümlelerin ögeleri ■■■■■■■■■■ 12 soru

2018/9 Soru cümlesinde öge dizilişi 2018/12 Öznesi isim-fiil grubu

2018/16 Nesnesi sadece isim tamlaması 2019/10 Yer tamlayıcısında olmayan birim

2019/11 Uzun özneli cümlelerin dizilişi 2020/8 Zarf tümlecisiyle başlayan diziliş

2021/10 Öznenin ve yüklem yapıları 2022/10 Cümleyi isteyen dizilişle tamamlama

2023/8 Yer tamlayıcısının yapısı 2024/8 Devrik cümlelerin dizilişi 2025/8 Aynı öge dizilişi

2026/10 Sadece yüklemden oluşan cümle

Fiilimsiler ■■■■■ 5 soru

2018/13 Fiilimsi olmayan iki cümle 2019/14 "Üzerinde" edat değil

2023/9 Mercan resimleri: üç fiilimsi 2025/9 Sıfat-fiil olmayan cümle

2026/9 Raf ömrü: üç fiilimsi

Cümle türleri ■ 1 soru

2024/9 Yükleme isim olan cümle

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Türkçe testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

2 Fiilimsiler

Üç fiilimsi ve ekleri

Fiilimsi	EKLER VE ÖRNEK
İsim-fiil	-ma, -ış, -mak: okuma isteği, gülüşü güzel, gitmek zor TYT 2019/10
Sıfat-fiil	-an, -ası, -mez, -ar, -dık, -acak, -mış: koşan çocuk, görülesi yer, bitmez yol, okunacak kitap TYT 2025/9
Zarf-fiil	-ıp, -arak, -ınca, -ken, -madan, -dıkça, -dığında, -a ... -a: gülerek, gelince, okurken, düşe kalka TYT 2023/9

Fiilimsiyi tanımak

- Fiilimsi fiilden türer ama çekimli fiil değildir: kişi ve zaman bildirmez. "Kırılmış vazo" sıfat-fiil, "Vazo kırılmış." çekimli fiil.
- "-ma" iki türdür: isim-fiil eki (okuma isteği) ya da olumsuzluk eki (Okuma!). Arkasına bir "-ma" daha gelebiliyorsa isim-fiildir: okumama.
- Kalıcı isim olmuş sözcükler fiilimsi sayılmaz: dondurma, çakmak, dolma. "-ım, -gı, -ıcı, -ü" ekleri de fiilimsi eki değildir: doğum, sevgi, verici, gömülü. TYT 2018/13
- "-ış" de isim-fiil ekidir: ÖSYM "yaşayışlarındaki" sözcüğünü isim-fiil saydı. TYT 2019/10
- "Olarak" zarf-fiildir: sonuç olarak, doğal olarak. TYT 2026/9
- Fiilimsi yan cümle kurar; ona bağlı sözler temel cümlenin ayrı ögesi olmaz: "Sabah parkta koşan adam selam verdi." cümlesinde özne "sabah parkta koşan adam"dır.

Cümlede fiilimsi aramak

- 1 Fiil kökünü bul ve ekine bak: kişi ve zaman bildiriyorsa çekimli fiil, bildirmiyorsa fiilimsi.
 - 2 Görevine bak: ismi niteliyorsa sıfat-fiil (koşan adam), ismin yerini tutuyorsa isim-fiil (koşmak güzel), fiili niteliyorsa zarf-fiil (koşarak geldi).
 - 3 Üç fiilimsi birlikte isteniyorsa her cümlede üç türü ayrı ayrı işaretle.
- ↳ ÖSYM üç fiilimsiyi birlikte taşıyan cümleyi iki kez sordu; öbür cümlelerde çoğunlukla zarf-fiil eksikti. TYT 2023/9 · 2026/9

ÖSYM'nin öbür fiilimsi soruları

SORU

ÇÖZÜM

Fiilimsi olmayan iki cümle

"Doğum, ölüm" ve "gömülü" fiilden türemiş ama fiilimsi değil; o iki cümlede fiilimsi yoktu. **TYT 2018/13**

Hangisi yanlış?

"Diskler üzerinde" sözündeki "üzerinde" edat değil, yer bildiren isim; "edat var" yargısı yanlıştır. **TYT 2019/14**

Sıfat-fiil olmayan cümle

"Tamamlandığında" zarf-fiil; o cümlede ismi niteleyen fiilimsi yoktu. **TYT 2025/9**

3 Cümlelerin Öğeleri

Öğeleri bulma sırası

1 Önce **yüklemi** bul: çekimli fiil ya da ek fiil almış söz

2 **Özneyi** sor: "Kim, ne + yüklem?" Uzun bir isim-fiil grubu da özne olabilir: "Her gün kitap okumak insanı geliştirir." **TYT 2018/12**

3 Özneye birlikte **nesneyi** sor: "Neyi, kimi, ne?" Ek almamışsa belirtisiz, "-i" almışsa belirtili nesne.

4 **Yer tamlayıcısı** "-a, -da, -dan" almıştır ve "nereye, nerede, nereden, kime, kimde, kimden?" sorusuna cevap verir.

5 **Zarf tümleci** "nasıl, ne zaman, niçin, ne kadar?" sorularının cevabıdır; sebep bildiren zarf-fiil öbeği de zarf tümlecidir.

↳ Fiilimsiye bağlı sözler ayrı öge sayılmaz; öbek bütün olarak tek bir ögedir.

ÖSYM'nin öge dizilişleri

CÜMLENİN YAPISI

DOĞRU DİZİLİŞ

Uzun özne, dönüşlülük zamiri nesne

Özne - belirtili nesne - zarf tümleci - yüklem **TYT 2018/9**

Uzun özne ve kısa bir "-a" öbeği

Özne - yer tamlayıcısı - belirtili nesne - yüklem **TYT 2019/11**

Sebebi bildiren uzun öbeğe başlayan cümle

Zarf tümleci - özne - zarf tümleci - yer tamlayıcısı - yüklem **TYT 2020/8**

CÜMLENİN YAPISI

DOĞRU DİZİLİŞ

Cümleyi istenen dizilişle tamamlamak

Özne - zarf tümlecisi - belirtisiz nesne - yüklem: “-e göre” öbeği zarf tümlecisi, ek almamış nesne belirtisiz

TYT 2022/10

Nesnesi yüklemden sonra gelen devrik cümle

Özne - yer tamlayıcısı - yüklem - belirtili nesne

TYT 2024/8

Aynı dizilişi bulmak

Özne - zarf tümlecisi - yüklem; aynı dizilişteki şıkta zarf tümlecisi “-la” ekli bir öbeği

TYT 2025/8

Sadece yüklemden oluşan cümle

Cümlenin bütünü ek fiil almış uzun bir isim öbeği; özne de öbür öğeler de yok

TYT 2026/10

Ögenin yapısını soran sorular

- Nesne “sadece isim tamlaması” olarak isteniyorsa içinde sıfat tamlaması bulunmamalı: “Kuşların sesini duydum.”
- Özne de yüklem de sıfat tamlaması olabilir: “bir arı tarafından sokulan çocuk” sıfat tamlamasıdır, belirtisiz isim tamlaması değil.
- Yer tamlayıcısı uzun bir öbek olabilir; içinde sıfat-fiil, bağlaç, isim tamlaması bulunur. ÖSYM iki kez yer tamlayıcısında edat olup olmadığını sordu; ikisinde de yoktu. “Yağmurdan sonra” gibi edatlı öbek zaman bildirir, zarf tümlecidir.

Özne ve nesne incelikleri

- **Sözde özne**: edilgen fiilli cümlede işten etkilenen özne olur: “Kapı açıldı.” Sözde özneli cümlede nesne olmaz.
- Geçişsiz fiilden edilgen yapılmış cümlede özne yoktur: “Burada oturulmaz.”
- İsim cümlesinde ve geçişsiz fiilli cümlede nesne bulunmaz.
- Zaman ya da durum bildiren “-a, -da, -dan” ekli söz yer tamlayıcısı değil zarf tümlecidir: “Akşama gelirim.” “Birden döndü.”
- **Edat tümlecisi**: “ile, için, gibi” öbekleri; çoğu dil bilgisi kitabı onu zarf tümlecisi içinde sayar.
- **Cümle dışı unsur**: bağlaç, ünlem ve hitap cümlelerin ögesi sayılmaz.

4 Cümle Türleri

Dört ölçüt

ÖLÇÜT	TÜRLER
Yüklem türüne göre	Fiil cümlesi: yüklem çekimli fiil. İsim cümlesi: yüklem ek fiil almış isim ya da fiilimsi. TYT 2024/9
Yüklem yerine göre	Kurallı: yüklem sonda. Devrik: yüklem başta ya da ortada. Eksiltili: yüklem yok, sonu üç nokta.
Anlamına göre	Olumlu, olumsuz, soru, ünlem. Olumluluk eylemin gerçekleşmesine bakar, sözcüğün çağrışımına değil.
Yapısına göre	Basit: tek yargı. Birleşik: fiilimsili ya da iç içe yan cümleli. Sıralı: virgül ya da noktalı virgülle bağlanan cümleler. Bağlı: bağlaçla bağlanan cümleler.

Cümle türünde dikkat

- İsim cümlesinde ek fiil düşebilir: "Bu kafe şehrin en güzel durağı." cümlesinde "-dır" yazılmamış ama yüklem isim. ÖSYM'nin sorusunda öbür dört cümlenin yüklemi çekimli fiildi. TYT 2024/9
- Fiilimsi ek fiil alarak yüklem olursa cümle isim cümlesidir: "Amacım kazanmaktı."
- "Sözde soru" cevap beklemez: "Kim istemez mutlu olmayı?"
- Bir cümlede kaç çekimli fiil, fiilimsi ve ek fiil almış isim varsa o kadar yargı vardır.
- Sıralı cümlelerde ortak olmayan bir ögeyi ortakmış gibi kullanmak anlatım bozukluğudur.

5 Fiilde Çatı

Özneye göre çatı

ÇATI	TANIMA İŞARETİ
Etken	Özne işi yapandır: "Ali kapıyı açtı."
Edilgen	-I, -n eki; özne sözde: "Kapı açıldı."
Dönüşlü	-I, -n eki; işi yapan da etkilenen de özne: "Çocuk giyindi."
İşteş	-ş eki; iş karşılıklı ya da birlikte yapılır: "Dostlar mektuplaştı."

Nesneye göre çatı

ÇATI

TANIMA İŞARETİ

Geçişli

Nesne alabilir; başına "onu" gelebilir: oku- (onu okudu)

Geçişsiz

Nesne alamaz: uyu-, gül-, otur-

Oldurgan

Geçişsiz fiil -t, -r, -dır ile geçişli olur: uyu- → uyut-

Ettirgen

Geçişli fiil yeniden ek alır, iş başkasına yaptırılır: oku- → okut-

Çatıda dikkat

- Edilgen ile dönüşlü aynı eki alır; özne gerçekte dönüşlü, sözde ise edilgen.
- Çatı fiile özgüdür; yüklemi isim olan cümlede çatı aranmaz
- Geçişlilik fiilin özelliğidir: "Dün çok okudum." cümlesinde nesne yok ama "okumak" geçişlidir.

6 Anlatım Bozuklukları

Anlama dayalı bozukluklar

BOZUKLUK

ÖRNEK VE DÜZELTME

Gereksiz sözcük

"Geri iade etti." İade zaten geri vermektir: "İade etti."

Anlamca çelişen sözler

"Kesinlikle gelebilirim." Kesinlik ile olasılık bir arada olmaz.

Yanlış anlamda sözcük

"Fiyatlar ucuzladı." Ucuzlayan maldır, fiyat ise düşer.

Yanlış yerde sözcük

"Bu kitabı bir haftada sadece okudum." Doğrusu: "sadece bir haftada".

Yapıya dayalı bozukluklar

BOZUKLUK

ÖRNEK VE DÜZELTME

Kişi uyumu

"Ben de sen de bu işi yapacaksınız." Ben + sen = biz: yapacağız

Tekillik ve çoğulluk

"Yapraklar sarardılar." İnsan dışı çoğul özneyle yüklem tekil: sarardı.

Olumluluk ve olumsuzluk

"Ne aradı ne de sormadı." "Ne ... ne" olumsuzluk taşıyor: ne aradı ne sordu.

Öge eksikliği

"Bu konuyu araştırdı ve önem verdi." Yer tamlayıcısı eksik: bu konuya önem verdi.

Tamlama yanlış

"Ülkemiz ve dünyanın sorunları" yanlış; tamlayan eki eksik: ülkemizin ve dünyanın sorunları.

Ek fiil eksikliği

"Çok yorgun ve dinlenmek istedi." Doğrusu: "Çok yorgundu ve dinlenmek istedi."

Çatı uyumsuzluğu

"Kitap okundu ve rafa kaldırdı." Edilgen ile etken aynı özneyi paylaşamaz: kaldırıldı.

Bağlaç yanlış

"Çok çalıştı ama sınavı kazandı." "Ama" karşıtlık ister; burada "ve" gerekir.

Gereksiz ek

"Dünkü yapılan toplantı" yanlış; doğrusu "dün yapılan toplantı".

Soru gelirse

- ÖSYM 2018-2026 TYT'lerinde anlatım bozukluğu sorusu sormadı. Konu öğeleri, ekleri ve çatıyı birlikte sınar.
- Önce yüklemi ve özneyi bul, sonra her ögenin yüklemle uyuşup uyuşmadığına bak; ortak sanılan ögeyi her yükleme ayrı ayrı bağla.

7 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

ÖSYM'nin bu ünitadaki sorularda kurduğu tuzaklar. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Dönüşlülük zamiri "kendini" belirtili nesnedir. **TYT 2018/9**
- 2 Özne uzun bir isim-fiil grubu olabilir; "-mak" ile biten öbek bütünüyle öznedir. **TYT 2018/12**
- 3 "Doğum, ölüm, gömülü" fiilden türemiştir ama fiilimsi değildir. **TYT 2018/13**
- 4 Nesne sıfat tamlaması da olabilir; "sadece isim tamlaması" isteniyorsa içinde sıfat olmamalı. **TYT 2018/16**
- 5 "-ış" de isim-fiil ekidir; ÖSYM "yaşayış"ı isim-fiil saydı. **TYT 2019/10**

- 6 "İnsana" gibi "-a" almış kısa söz de yer tamlayıcısıdır; uzun nesneyle karıştırma. TYT 2019/11
- 7 "Diskler üzerinde" sözündeki "üzerinde" edat değil isimdir. TYT 2019/14
- 8 Sebep bildiren "-diğından" öbeği ne kadar uzun olursa olsun zarf tümlecidir. TYT 2020/8
- 9 "Isırılan karakter" sıfat tamlamasıdır, belirtisiz isim tamlaması değil. TYT 2021/10
- 10 "-e göre" öbeği zarf tümlecidir; ek almamış nesne belirtisizdir. TYT 2022/10
- 11 "Yağmurdan sonra" edatlı bir zaman öbeğidir, yer tamlayıcısı değil. TYT 2023/8
- 12 Üç fiilimsi birlikte aranırken en çok zarf-fiil eksik çıkar; önce onu ara. TYT 2023/9
- 13 Devrik cümlede nesne yüklemden sonra gelebilir; diziliş yazılırken yeri korunur. TYT 2024/8
- 14 Ek fiili düşmüş isim cümlesi de isim cümlesidir: "-dır" yazılmasa da yüklem isimdir. TYT 2024/9
- 15 Aynı dizilişi ararken zarf tümleci ile yer tamlayıcısını karıştırma: "-la" öbeği zarf tümleci, "-a" öbeği yer tamlayıcısı. TYT 2025/8
- 16 "Tamamlandığında" zarf-fiildir; sıfat-fiil sanma. TYT 2025/9
- 17 "Olarak" zarf-fiildir: doğal olarak. TYT 2026/9
- 18 Bütün cümle ek fiil almış tek bir isim öbeğiye cümlemin sadece yüklemi vardır. TYT 2026/10

8 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. "Kırılmış vazo" sözünde "kırılmış" sıfat-fiildir.	☐ D ☐ Y
2. "Vazo kırılmış." cümlesinde "kırılmış" sıfat-fiildir.	☐ D ☐ Y
3. "Dondurma" isim-fiildir.	☐ D ☐ Y
4. "Gülerek" zarf-fiildir.	☐ D ☐ Y
5. Sözde özneli cümlede nesne bulunmaz.	☐ D ☐ Y

6. İsim cümlesinde nesne bulunabilir.

☐ D ☐ Y

7. "Akşama gelirim." cümlesinde "akşama" yer tamlayıcısıdır.

☐ D ☐ Y

8. "Ne aradı ne de sormadı." cümlesinde anlatım bozukluğu vardır.

☐ D ☐ Y

9. Edilgen ve dönüşlü fiiller aynı eklerle yapılabilir.

☐ D ☐ Y

10. Bağlaçlar cümlenin ögesidir.

☐ D ☐ Y

11. "Uyutmak" ettirgen bir fiildir.

☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. D İsmi niteliyor, kişi ve zaman bildirmiyor.

7. Y Zaman bildirir: zarf tamlacı.

2. Y Kişi ve zaman bildirdiği için çekimli fiil.

8. D "Ne ... ne" olumsuzluk taşıyor: "Ne aradı ne sordu."

3. Y Kalıcı isim olmuş; fiilimsi sayılmaz.

9. D -l, -n: "açıldı" edilgen, "giyindi" dönüşlü.

4. D "-arak" eki fiili durum yönünden niteler.

10. Y Bağlaç cümle dışı unsurdur.

5. D Edilgen fiil nesne almaz: "Kapı açıldı."

11. Y Geçişsiz "uyu-" geçişli olmuş: oldurgan.

6. Y Nesne fiil cümlesinde olur.

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Türkçe testi).